
HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

FENYVESI CSABA**A felismerésre bemutatás
és a digitális adatok jelentősége
egy szeméremsértő bűncselekmény tükrében¹**

Pécs déli városrészében, Kertvárosban, 2015 szeptemberében–októberében, általában az esti órákban előfordultak szeméremsértő (úgynevezett „mutogató”) bűncselekmények. Több tanú leírta, hogy az elkövető kapucnis melegítőfelsőt viselt. A rendőrség ezért a frekventált napszakban és környéken járőröket vetett be, akik igyekeztek igazoltatni azokat a fiatal-középkorú férfiakat, akik fejükre húzott kapucniban gyalogoltak, futottak. Az igazoltatásokról – a rendőrségi törvény alapján – videofelvételeket készítettek.

2015. október 20-án egy szemerkélőn esős kedd délelőtt bejelentés érkezett a Pécsi Rendőrkapitányság ügyeletére, hogy a tettyei mésztufabarlang pénztárosnője előtt egy ismeretlen, fiatal férfi önkielégítést végzett, majd a helyszínről sietség nélkül eltávozott.

A Btk. 205. §-a szerinti szeméremsértés vétsége miatt nyomban lefolytatott környékbeli adatgyűjtés, valamint helyszíni szemle érdemi adatokat, nyomokat és anyagmaradványokat nem hozott, mivel az elkövető papír zsebkendőben elvitte a helyszínről a saját anyagmaradványát.

Legfőképpen a fiatal jegyeladó vallomása volt értékes, hiszen ő látta, hallotta az elkövetőt. A tettes ugyanis kétszer is megszólalt, egyrészt információt kért a barlang működéséről, a túravezetések jellegéről, majd tette és a pénztáros számonkérése/döbbenete után megjegyezte: „Köszönöm, csak ennyit szerettem volna.” Sétálva indult el, de a szemtanú már nem figyelte, hogy merre, hanem 10.49-kor mobiltelefonjáról hívta a rendőrség ügyeletét.

Személyleírásában megemlítette, hogy a 30-35 év körüli, 180-190 cm magas fiatalember szemüveget viselt, karakteres álla és borotvált ágyéka volt. Fekete nadrágot és egy szürkés-zöldes színű, vízlepergető anyagú kabátot viselt, amelynek ujján hosszanti irányban két sötét színű csík díszlett, továbbá a kabát kapucniját a fejére húzta.

¹ A jelen tudományos közleményt a szerző a Pécsi Tudományegyetem alapításának 650. évfordulója emlékének szenteli.

Egy terhelt látókörbe kerülése

A 37 éves (későbbi) terhelt úgy került látókörbe, hogy a Kertvárosban készült videofelvételek egyikén ő maga is szerepelt. Későbbi állítása szerint 2015. október 17-én este éppen ott futott, edzett, és akkor igazoltatták a rendőrök.

Ennek alapján október 21-én, a cselekmény másnapján másik három fénykép mellett az ő nyilvántartásbeli igazolványképét is bemutatták a pénztáros-nőnek. A hölgy „hetven százalékbán” felismerte a későbbi gyanúsítottat. Ezt követően a felismerésre bemutatást végzők a homlokát letakarták a fényképén, ekkor már „nyolcvanszázalékos” bizonyossággal ismerte fel a „csúcsos álla, szeme, valamint a szemüvege miatt”. Ezek után csak a terhelt kapucnis (videós) képét mutatták meg a szemtanúnak, aki akkor már „száz százalékbán” felismerte a szeméremstűt. A hatóság a továbbiakban személyi felismerésre bemutatást (kiválasztást) nem végzett, hanem meggyanúsította a főtőn (videón) szereplő fiatalembert.

Az azonnal és később is következetes tagadásban lévő gyanúsítottat még aznap szembesítették is a jegyárussal, aki akkor már a hangjáról is „felismerni” vélte a vele szemben ülő (ismét tagadó) fiatalembert az egyébként érdemben eredménytelen nyomozási cselekményen.

A terhelti védekezés tartalma

Az éppen ausztriai (szállodai masszőri) munkavégzésre készülő, büntetlen előéletű, érettségizett, OKJ-s képzettségű, angolul is beszélő, tizenkilenc éve dolgozó terhelt (védőügyvédtől mentesen, önállóan, egyedül) kezdettől határozottan, nyugodt viselkedés közepette visszautasította az egyébként enyhe büntetési tételű gyanúsítást. Első önálló és (már védője jelenlétében megtett) második védekező vallomása szerint az inkriminált napon kilenc óra körül kelt fel, a Pécsről keletre lévő, a belvárostól kb. tíz kilométerre lévő, vasasi családi házukban, ahol szüleivel lakik együtt. Édesanyja kb. hét óra körül ment dolgozni az autójával, míg édesapja hat óra körül indult el szintén saját személygépkocsijával munkahelyére.

Meditált egy órát az alagsorban lévő szobájában, majd jógázott kb. húsz percet. Mivel a kiskutyájuk nagyon ugatott, kiengedte a házból. Elég hideg volt, és kissé szemerkélt az eső, de visszamenni nem akart, ezért bezárta a garázsba. Fél tizenegy-tizenegy körül németet tanult a szobájában, végig egyedül. Itt megjegyezte, hogy mostanában a délelőtti elég egyformák, ami azt

jelenti, hogy ébredés, meditáció, jóga, németezés, majd reggeli, ami délre esik általában. Ezen a napon is ez volt a ritmusa. Ilyenformán 10.45-kor nem lehetett Tettyén, tette hozzá.

Legjobb emlékezete szerint aznap bekapcsolta a számítógépét, mert kellett a német tanulásához. Emlékei szerint ez fél tizenegy-tizenegy körül lehetett. Mobiltelefonja folyamatosan üzemelt, ám bejövő vagy kimenő hívásra nem emlékezett. Csakúgy nem a vezetékes telefonon. Hozzátette, hogy ha elmegy otthonról, mindig viszi magával a mobilját.

Kitért arra is, hogy édesanyja hazajött két ügyfele között úgy tizenegykor-fél tizenkettőkor, és megkérdezte tőle, miért van a kiskutya a garázsban, majd közösen kiengedték onnan. Az anyukája felment az emeletre ebédelni, majd amikor távozott, elkészönt tőle a szobájánál. Ekkor nagyjából dél körül járhatott az idő.

Édesanyja távozása után folytatta a németezést, majd 12.32-kor felhívta a Pécsen lakó, öt éve meglévő barátnőjét, hogy megbeszéljék, mikor találkozhatnak; 16.30-ban egyeztek meg.

Ezután egy óráig folytatta a tanulást a szobájában, majd a 13.50-kor induló 14-es jelzésű helyi busszal bement Pécsre. Először a Raiffeisen bankba tartott, ahol pontosan 14.29-kor száz fontot kivett a számlájáról. Az erről kapott nyugtát fel is mutatta a nyomozónak. Később találkozott a barátnőjével.

Részletesen leírta aznap viselt ruháját is: fekete elastikus farmernadrág, barna kapucnis, drappos, vastag anyagú melegítőkelső, rajta egy fekete, vízálló szélzseki. Továbbá volt nála egy barna színű hátitáska.

Kitért arra a tényre is, hogy borotvált az ágyéka, amit megmutatott az öt vizsgáló orvosnak is, akihez a rendőrök vitték el.

Közlekedési eszközeként a biciklijét vagy a helyi járatú buszt jelölte meg. Utalt rá, hogy van jogosítványa, de a szülei használják a saját kocsijaikat, és október 20-án egyiküké sem volt nála.

Indítványozta a telefonja adatainak, hívásainak, helyzetének, adótornyi feljelentkezésének ellenőrzését, az édesanyja, barátnője tanúkihallgatását, a számítógépe adatainak célirányos elemzését, a használat és az e-mailjei/üzenetei küldésének-fogadásának időkontrollját, bármely anyagmaradványának DNS-vizsgálatát, valamint szagának összehasonlítását az elkövetőével.

Már az előállításkor utalt arra, hogy a lefoglalt számítógépén bizonyosan találhatnak majd erotikus felvételeket, amelyeket alkalmanként meg is nézett. Ám hozzátette, hogy ennek semmi köze nincs a terhére rótt bűncselekményfajta-hoz, és különösen nincs a tettyei elkövetéshez, módhoz. Saját megítélése szerint a személyisége sokkal inkább befelé forduló. Úgy vélte, hogy az

empatikus készsége, amit a munkájában már sok éve hasznosít, nem is engedné, hogy másnak, főleg egy fiatal nőnek ilyen kellemetlen helyzetet teremtsen nyilvános helyen.

A nyomozás adatai

A beszerzett mobiltelefonos adatsor azt mutatta, hogy a terhelt nevén lévő mobiltelefon folyamatosan bekapcsolt állapotban működött 2015. október 20-án, és mindig a vasasi, tehát a lakóházának megfelelő toronyra jelentkezett fel egészen a terhelt által is közölt délutáni eltávozásáig. Onnantól a belvárosi helyzetnek megfelelő átjátszónál jelentkezett. Kimenő-bejövő hívás, beszélgetés a délelőtti órákban nem történt.

Az informatikus szakértő véleményéből pedig az derült ki, hogy a terhelti lakhelyen lefoglalt számítógépet 2015. október 20-án, tehát a cselekmény napján pontosan 11.05 órakor kapcsolták be, és 12.17-kor kapcsolták ki.

Az informatikus szakértő talált számítógépen (felnőttekről szóló) pornót, ezek azonban nem voltak összefüggésben az október 20-i eseménnyel, és nem alapozták meg más bűncselekmény gyanúját sem. Rögzített telefonbeszélgetések is felbukkantak a terhelttől lefoglalt számítógépen, amelyeknek csak annyiban volt jelentőségük, hogy az egyik telefonos egyeztetés után a fiatalember igen gyorsan, nyolc-tíz percen belül eljutott egy Pécsen kívüli, bár szomszédos helységbe.

A pénztároson kívül más tanú nem látta az eseményeket, illet nem sikerült felkutatni, akárcsak egyéb (például szag-) anyagmaradványt sem, ami a tettesre utalt volna.

A terhelt meghatalmazott védője – mintegy bizonyítási kísérletként – lemérte saját autójával (száraz, nem szemerkélő esőben) a tettyei tufabarlangtól a terhelt házáig vezető legrövidebb út megtételi idejét. A GPS szerinti legkurtább szakasz is 12,7 kilométert mutatott, időben pedig – kétszeri végigautózással – tizenhét, illetve tizenkilenc percet. A nyomozó hatóság is beszerezte ezt a Google útvonaltervező segítségével: az is tizenhét percet mutatott.

Tömegközlekedéses, egy átszállós busszal minimum harminchárom-harminchat perc, kerékpárral pedig még többet vett volna igénybe. Felvetődött a taxi is, ám a legközelebbi taxiállomásig a barlangtól legalább – a védő által is gyalogolva többször lemérten – három és fél-négy és fél percnyi járás kellett volna. A családi ház előtt az autóból kiszállva pedig még egy újabb perc telt volna el, amíg a terhelt bemegy a kerti kapun, a bejárati ajtón, majd a saját

szobájába lépve bekapcsolja a számítógépet. Ez összességében már huszonkét-huszonhárom percet vett volna igénybe a legkedvezőbb helyzetben is.

Motorkerékpárja, segédmotorja nem volt, ilyenről nem számolt be a szemtanú sem. Ő egyébként hátizsákot sem látott az elkövetőnél.

A terhelt édesanyját és barátnőjét kihallgatták tanúként. Előbbi releváns adatként elmondta, hogy október 20-án valóban hazament valamikor tizenegy és tizenkét óra között az autójával, és a fiát otthon találta. Gépjárművét nem adta aznap senkinek, csak ő közlekedett vele.

A barátnő pedig az október 20-a délutáni találkozó telefonhívását, egyeztetését, illetve a találkozást, valamint barátja futási szokását (edzéseit) tudta releváns tényként megerősíteni.

Az apa gépjárműhasználatára nem volt vitás, nem vetődött fel adat, hogy ne azzal ment volna munkahelyére, illetve az ne lett volna reggel hattól délután négyig a telepen október 20-án is, csakúgy, mint más munkanapokon.

A nyomozó hatóság pontosította az elkövetési időt. Ellenőrizte a rendőrségi ügyeleti bejelentés idejét, ami 10.49-kor futott be, és a pénztárosnő elmondása szerint előtte közvetlenül, tehát 10.48-kor történhetett a cselekmény.

A 2015. október 17-i 20.22 órai rendőri intézkedésről beszerzett jelentés tartalmazta, hogy az akkor Kertvárosban igazoltatott (később terheltté vált) személy nyugodtan viselkedett a kikérdezésekor. *„Szürke színű kapucnis felsőt, fekete farmernadrágot, barna sportcipőt, vastaglencsés szemüveget viselt, kinézete átlagos, ápolt volt, beszéde nyugodt, kulturált, magassága kb. 180 cm, testalkata vékony.”* A ruházat átvizsgálása *„eredményre nem vezetett”*. Bűncselekményre utaló tárgyat, eszközt nem találtak nála, *„csak ún. szókártyákat, mivel nevezett elmondása szerint ezzel a módszerrel tanul németül”*.

Egyébként a déli városrészben tartózkodása okaként azt jelezte az intézkedő rendőröknek, hogy *„futni, futkározni jött Kertvárosba”*.

A házkutatást elrendelő határozatban leírt ruhákat: *„szürke színű ujján két piros csíkkal díszített kapucnis dzseki”*-t nem talált a hatóság a kutatás, illetve a teljes nyomozás során sem.

Ténybeli következtetések az adatokból

Ha a gyanúsított volt (lett volna) az elkövető 10.48-kor, akkor a Pécs északi, már meredek részén levő tufabarlangtól tizenhét perc alatt kellett volna eljutnia a saját házában levő számítógépéhez, a 11.05 órai bekapcsolásához. Ezt a kezdő és „végidőt” mint digitális adatokat nem cáfolta semmi a széles körű

nyomozás során, azokat senki nem vonta kétségbe. Sem a nyomozó hatóság (rendőrség-ügyészség), sem a terhelt vagy védője. Ennyi idő alatt azonban egy átlagos hétköznapon, szemerkélő esőben még a leggyorsabb, reálisan igénybe vehető közlekedési eszközzel, a gépjárművel (motorkerékpárral) sem lehet megtenni a 12,7 km-es távot Pécsen keresztül.

Az sem cáfolta digitális adat, hogy az eljárás alá vont mobiltelefonja egész délelőtt a saját házában átjátszótornyára jelentkezett fel. Ellenérv lehet, hogy nem vitte magával, hiszen ma már sok elkövető tisztában van azzal, hogy számára terhelő adat lehet a magánál tartott mobilkészülék helyzete. A digitális adat mellett lévő személyi bizonyíték, a terhelt vallomása szerint viszont távozáskor mindig magával vitte a készüléket.

Anyagmaradvány, érdemi nyom hiányában nem volt lehetséges individualizált azonosítás, nem volt mivel összehasonlítani a terhelti mintákat.

A számítógép egyéb digitális adatainak vizsgálata, a házkutatás, a további nyomozási adatgyűjtés (detektív munka) nem hozott olyan érdemi eredményt, amely erősítette vagy cáfolta volna a gyanút, illetve a terhelti védekezést.

A személyi igazolványos fényképfelismerés, törtszázalékban is meghatározható eredménye, illetve eredményei nem tekinthetők megnyugtatónak, bizonyossággal felérőnek.

A bizonyító erejű hangfelismertetésnek kriminalisztikailag kidolgozott módszertana (metódusa) van. Nem helyettesíthető a szembesítéssel, annak keretében nem végezhető el megbízhatóan.

Mindezen érvek alapján az ügyészség sem látta megalapozottnak a vádemelés lehetőségét – „*mivel a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el*” –, 2016 januárjában megszüntette a nyomozást a terhelttel szemben.

A felismerésre bemutatás és a digitális adatok ereje – elvi következtetések

A felismerésre bemutatás ereje (validitása)

A justizmordkutatások szerint a személyi bizonyítékok („bizonyítási eljárások”) körébe tartozó felismerésre bemutatás az egyik legkényesebb, „legveszélyesebb” nyomozási cselekmény, mivel jelentős részükben alapvető aggályok vetődnek fel az eredményük körében.²

Az Egyesült Államokban lefolytatott ilyen célú vizsgálatok éppen azt tárták fel (többek között háromszáz tévesen halálra ítélt ügyének, aktáinak utólagos ellenőrzése után), hogy kiemelkedő helyen szerepel a téves azonosításhoz vezető felismerésre bemutatás.³ Mindhárom, több száz ügyet feldolgozó vizsgálatban a téves felismerésre bemutatások (*misidentification by a witness*) szerepelnek első helyen, a leggyakoribb, közvetlen okként megjelölve (52,3–71 százalékban az összes esetből).

Nem ismételve a 2013-as, már idézett tanulmányomban foglaltakat, két (elégé ismert Cowans és Miller) „justizmord” esetet emelek még ki az amerikai gyakorlatból, amelyekben szerepet kapott a felismerés téves volta is.

1997 júliusában, a bostoni rendőrségen az egyik szemtanú először fénykép, majd line-up felismerési eljárásban azonosította *Stephen Cowan*st mint az 1997. május 30-i rendőrállás elleni fegyveres támadás elkövetőjét. Egy másik tanú a szemközti ablakból azonosította szintén *Stephen Cowan*st a tett színhelyére átlátva, ám a line-up eljárás során már nem tudta kiválasztani. A bűncselekmény helyszínén rögzítették az elkövető ujjnyomát is egy pohárról, ami a szakértő szerint azonos volt Cowans hüvelykujja nyomatával. Mindezek alapján súlyos szabadságvesztésre ítélték 1998-ban, azonban hat évvel később a bostoni Suffolk városi bíróság felmentette és szabadította – a lefolytatott új eljárás után. Ugyanis az elkövető helyszínen hagyott sapkáján és trikóján lévő anyagmaradványok DNS-tartalma nem egyezett meg a terheltével. Ezek után újra megvizsgálták a poháron talált ujjnyomot. Az új szakértők – szemben a korábbi terhelt, tévedő szakvéleménnyel – kategorikusan kijelentették, hogy nem azonos Cowans egyetlen ujjnyomatával sem, így – hat és fél évi bezártság után – a felismerő tanúk vallomásai is megkérdőjeleződtek. [Cowans a 141. olyan ember volt az Amerikai Egyesült Államokban, akit úgynevezett utólagos DNS-vizsgálat (*post-conviction DNA testing*) alapján – utólag – mentettek fel.]⁴

A másik, időben előbb kezdődő, de később végződő esetről az akkor 22 éves *Jerry Miller* nevű amerikai állampolgárt tartóztatták le 1981-ben, és helyezték vád alá rablás, emberrablás és nemi erőszak megalapozott gyanúja

2 Lásd részletesebben Hack Péter: Az igazságszolgáltatás kudarcai. In: Fenyvesi Csaba (szerk.): A Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete. Magyar Büntetőjogi Társaság, Budapest–Debrecen–Pécs, 2011, 43. o.; Badó Attila – Bóka János: Ártatlanul halálra ítélték. Nyitott Könyv Kiadó, Budapest, 2003; <http://www.innocenceproject.org>; illetve Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika tendenciái. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2014, VII. fejezet.

3 Lásd ezt a témát részletesen Fenyvesi Csaba: A justizmordhoz vezető kriminalisztikai hibák. Belügyi Szemle, 2014/3., 30–59. o.

4 Pete Moore: The Forensic Handbook. Barnes and Noble Books, New York, 2004, p. 105.

miatt. Felismerésre bemutatás során két szemtanú is tévesen azonosította a végig következetesen tagadó Millert. Ráadásul maga a sértett is őt jelölte meg – szintén tévesen – elkövetőként. Az esküdtszék bűnösnek találta, majd huszonnégy évet töltött börtönben. 2005-ben helyezték feltételesen szabadlábra regisztrált erőszaktevőként. Ez az amerikai jogszabályok szerint azt jelentette, hogy köteles volt egy elektronikus nyomkövetőt viselni a nap huszonnégy órájában, valamint, ha a hatóság engedélyével új helyre költözött, kénytelen volt a szomszédjaival közölni, hogy őt egyszer már nemi erőszak miatt elítélték.

Később azonban az áldozat ruhájában talált spermiumból kinyert DNS-vizsgálat bizonyította Miller ártatlanságát (2007. április 23-án Jerry Miller lett a kétszázadik elítélt, akit utólagos DNS-vizsgálat eredményeként mentett fel a bíróság.)⁵

Ám nemcsak az amerikai ügyekben találtak téves felismeréseket, hanem sajnálatos módon a magyar joggyakorlatban is előfordultak/előfordulnak ilyenek. Meglátásom szerint nem csodálkozhatunk ezen, hiszen feltehetően sem az észlelő tanúk képességei (észlelés, rögzítés, visszaadás), sem az eljáró hatósági résztvevők nem működnek másként, ugyanúgy magukban hordozzák/hordozhatják a tévedést, hibázást megalapozó faktorokat.

A magyar esetek közül kiemelem *K. János*-ét, akinek emberölési ügyében – a hamis beismerése mellett – jelentkeztek téves felismerő tanúk is, akik látták a bűncselekmény helyszíne környékén. 1962 és 1967 között újabb öt hasonló bűncselekmény történt a csongrádi környéken, amelynek tettesét, *K. Pétert* 1967-ben sikerült azonosítani, egyúttal bizonyítani terhére – legfőképpen igen részletes feltáró jellegű beismerő vallomása alapján – az 1957-es esetet is.⁶

A másik nevezetes magyar ügyben *K. Edét* a 2002-es móri, nyolc ember halálát okozó bűncselekmény miatt ítélték jogerősen életfogytiglani szabadságvesztésre több évvel az állítólagos elkövetés után. Mégpedig főként téves felismerésre bemutatások, tévedő tanúk vallomásai alapján.⁷

Végül *M. János* Szolnok megyei, nyolcvanas évekbeli emberöléses ügyében, sok más hiba mellett – jelen témánk szempontjából fontos motívumként – befolyásolt felismerésre bemutatásokat tartottak.⁸

⁵ http://www.innocenceproject.org/Content/Jerry_Miller.php

⁶ Katona Géza: A bűnüldözés fél évszázada. BM Kiadó, Budapest, 193–195. o.; Kovács Lajos: A Mór megtette... Korona Kiadó, Budapest, 2009, 248–255. o.

⁷ Dezső Antal védbeszéde a móri mészárlással vádolt K. Ede védelmében. In: Tóth Mihály (szerk.): Híres magyar perbeszéd. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2013, 334–368. o.; Hack Péter: i. m. 36–37. o.; Kovács Lajos: i. m. 370. o.

A látásra épülő felismerésre bemutatás (*identity parade, line-up*) gyengesége mögött – nézetem szerint – kétirányú probléma húzódik, húzódhat meg. Egyrészt a hatósági – jogi-kriminálisztikai – túlkapások, hibázások, befolyásolások, másrészt a tanúk tévedései (hibás megfigyelés, képrögzítés, előhívás) tapasztalhatók. Továbbá előfordulhatnak ezek kombinációi is, egyidejű, páros, illetve párhuzamos megjelenésük.⁹ Ezek további részletezéséről azonban jelen tanulmányban eltekintek, miután ezt már a hivatkozott 2013-as írásomban megtettem.

Annyit teszek hozzá a jelen ügy kapcsán, hogy – helyesen – nem tartott a nyomozó hatóság személyi felismerési bemutatást a fénykép/fényképek/videókép többszöri bemutatása után, mert annak már nem lett volna bizonyító értéke. (E védői állásponttal az ügyészség is egyetértett végső, értékelő, ügylező határozatában.)

Akkor (és általában is) a tanú már a fotókról megismert arcot/arcokat választja ki leginkább, semmint a valódi elkövetőt, akit jóval korábban, egyszer és rövid ideig látott, talán rossz látási, észlelési körülmények között.

Elvi síkon mondom el, hogy felfogásom szerint értelmetlen százalékokról beszélni egy felismerés kapcsán, hiszen nincs a testrészeknek a felismerés szintjének meghatározott értéke. Minden, csak többszázalékban meghatározható „felismerés” csak hasonlóságot mutat. Nem többet. Bizonyosságot, valódi felismerést csak egyféle módon és számmal, a teljessel lehet kifejezni, azaz a száz százalékkal. Ezt azonban nem kell kiírni egyetlen jegyzőkönyvben sem, hiszen az eredmény az, hogy a felismerő valóban „felismeri” valakiben (akár képen, akár élő személyként) a tettest. Még akkor is, ha ez téves, ami lehet, hogy csak utólag derül ki, vagy sajnálatosan ki sem derül.

⁸ A bíróság a kutyás szagazonosítás és a poligráfos vizsgálat terhelő eredményeit sem fogadta el bizonyítékként, mivel azok módszertanát nem tartotta tudományosan megalapozottnak, illetve megbízhatónak. Lásd erről a további részleteket Katona Géza: Még egyszer Magda János bűnügyéről. Belügyi Szemle, 1986/8., 96–104. o.

⁹ Az egyik amerikai tanulmány szerint a hibás felismerésre bemutatáson alapuló téves ítéletek okai a következők: a) az emberi érzékelés és a memória; b) az emberi elme érzékenysége, a szuggesztív hatások; c) a bírónak, illetve az esküdtszéknek a szemtanú általi azonosításból származó bizonyíték helyességére való túlzott támaszkodása; d) az, hogy e hibát a bírósági eljárás során nem ismerik fel, és nem javítják ki. David Starkman: The Use Of Eyewitness Identification Evidence in Criminal Trials. Criminal Law Quarterly, vol. 21, 1978–1979, p. 361.

A digitális adatok ereje (validitása)

A kriminalisztika történetében mérföldköként is felfogható digitális adatok¹⁰ az 1980–1990-es évektől kezdve robbantak be a bűnözés és a bűnüldözés világába egyaránt. Ma már szinte elképzelhetetlen egy-egy bűnügy felgöngyölítése, bizonyítása digitális adatok nélkül.

Csak felvillantom, hogy a széles választékból melyek a digitális adatokat produkáló elektronikus bizonyítékok¹¹:

- a) a digitális hangazonosítás;
- b) a közterületi digitális kamerarendszerek és képanyagelemző programok;
- c) a digitális retina- és íriszazonosítás¹²;
- d) a kézgeometriai vizsgálat;
- e) a rekonstrukciós szoftverek alkalmazása, például számítógépes arc-helyszínrekonstrukció;
- f) a digitális adatbányászat¹³ és raszterezés;
- g) a reptereken, hivatalokban, védendő intézményekben is gyakorta használt biometrikus¹⁴ szkennelés¹⁵;
- h) a bűnelkövetők vagy bűnelkövetést tervezők mozgását figyelő GPS-rendszer;

10 A mérföldkövekről már érveltem korábban, lásd Fenyvesi Csaba: Az új generációs bizonyítékok a kriminalisztika történeti mérföldköveinek tükrében. Magyar Jog, 2014/7–8., 433–443. o.

11 Jena-Marc Dinant: The Long Way from Electronic Traces to Electronic Evidence. International Review of Law Computers and Technology, vol. 18, no. 2, 2004, pp. 173–183.

12 Az írisz – még egyetértjük ikrek esetében is fennálló kb. 250 – egyedi jellegzetességét Frank Burch szemész fedezte fel 1936-ban. 1985-ben Aran Safir és Leonard Flom pontosította az adatokat, majd az 1990-es évek közepén John Daugman harvardi professzor fejlesztette ki az automatikus íriszazonosítás algoritmusát. Azóta egyre szélesebb körben hasznosítják a köz- és magánszférában is az individualizálásra, amelyre igencsak alkalmas, hiszen a státus állandó, és egyedi különbség van a bal és jobb szem írisze között is. A számítások szerint 1 : 10⁷⁸ az esély az esetleges ismétlődésre, ami sokszorosan haladja meg a Föld népességét. Több méterről is alkalmazható, és mindössze két másodpercet vesz igénybe a szkennelés és azonosítás, ami független a tárolt mennyiség nagyságától. Vö. Marijana Radovanović – Olivera Pešić: Iris – A biometric method of identification of persons. Journal of Criminalistics and Law. Kriminalisticko-Policijska Akademija, Beograd, 2009, pp. 215–216.

13 Nem tévesztendő össze és nem helyettesíthető az „adathalászattal”, ami nem a bűnüldözők, hanem a bűnelkövetők profiljába – bűncselekmények, jogellenes tevékenységek közé – tartozik az informatikai bűnügyekkel kapcsolatos fogalomtárban.

14 Az a)–e) és g) pontokba szedett biometrikus személyazonosítási eljárásokon kívül találkozunk még egyéb technikákkal is, így például: a fül alakjának, a hangtónusnak az elemzésével, az arc hőterképével, az arc vagy a csukló érhálózatának vizsgálatával. Sőt Agárdi szerint ma már a számítógéphez tartozó egér mozgása is alkalmasnak tűnik, hogy annak alapján egyedi, személyazonosításhoz használható algoritmusokat lehessen kidolgozni. Lásd erről Agárdi Tamás: A kézírásvizsgálat, kézeredet (személy)azonosítás új lehetőségei az igazságszolgáltatásban. Rendészeti Szemle, 2007/6., 32–59. o.

15 2013 júniusában már háromdimenziós testszkennert mutattak be a Magyar Innovációs TechShow-n. Továbbá: Debra A. Komar – Stephanie Davy-Jow – Summer J. Decker: The Use of a 3-D Laser

- i) a rádiófrekvenciás helyazonosítás (RFID);
- j) a főleg a korrupcióval, szervezett bűnözéssel, terrorista cselekedetekkel kapcsolatban használt titkos hang-, beszéd-, kép-, videofelvételek;
- k) a mobiltelefonon, telefaxon, videofelvevőn, számítógépen, mindenben, ami mikroprocesszort tartalmaz, illetve kiegészítőin (asztali PC, laptop, netbook, chromebook, tablet, lemezek, pendrive stb.) tárolható, továbbítható adatok;
- l) a virtuális házkutatások digitális adatai;
- m) a közösségi világhálókon (Facebook, LinkedIn, Pinterest, Twitter, YouTube) úszó adatok, webhelyellenőrzések;
- n) a számítógépes adatszerzések, a kiberyomozások¹⁶ adatai.

Elvi következtetések

A tárgyalt ügyből is az világlik ki, hogy egyre többször találkozhatunk digitális adatokkal, amelyek megbízhatóbbnak, magasabb validitásúnak tűnnek, mint a soklépcsős szűrőkön (észlelés, megőrzés, előhívás) áthaladó, vallo-másalapú személyi bizonyítékok.

Egyre többféle digitális adatforma jelenik meg életünkben, gondoljunk csak az itt elemzett ügyben is előfordultakra: például a bűncselekményi bejelentés módjára és idejére, a mobiltelefon cellapozíciójára, híváslistájára, a GPS-adatokra, a személyi számítógép bekapcsolására, tartalmára, az e-mailes levelezésekre, a videofelvételre. Szemben a nem igazán terebélyesedő vallomásalapú bizonyítékokkal.

Ezen elmélkedésem összhangban van a már korábban kifejtett kriminalisztikai világtendenciák között megfogalmazottakkal is.¹⁷ Vagyis hogy a bűnüldözés sokkal inkább számíthat a „néma tanúkat” vizsgáló krimináltechnikára, azon belül immár az informatikai vívmányok adta, objektív módszertani felderítési-bizonyítási lehetőségekre.

Úgy vélem, ebben az ügyben is a digitális adatok sokkal inkább szolgálták a múlt torzításmentes rekonstrukcióját, az esetleges tévedés, végső soron egy justizmord megelőzését. És ez a jövőben is nagy valószínűséggel így lesz.

Scanner to Document Ephemeral Evidence at Crime Scenes and Postmortem Examination. Journal of Forensic Sciences, vol. 57, no. 1, 2012, pp. 188–191.

¹⁶ A kiberyomozás célpontjairól, a „cybercrime” formáiról lásd George Higgins: Cybercrime: An Introduction to an Emerging Phenomenon. McGraw-Hill, Boston, 2010.

¹⁷ Lásd erről részletesen Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika XXI. századi világtendenciái. Belügyi Szemle, 2013/10., 7–33. o.